

Oponentský posudek disertační práce *Interakce v současné době převažující institucionální kultury českých nemocnic s procesem implementace paliativní péče*

Autor: Mgr. Jiří Krejčí

Oponentka: doc. PhDr. Zuzana Havrdová, CSc.

obor Sociální práce, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

I. Úvodní shrnutí

Práce se zaměřuje na velmi aktuální a pro obor sociální práce mimořádně přínosné téma paliativní péče a její zavádění do českých nemocnic. V uvedeném procesu se v praxi ukazuje řada zajímavých fenoménů, které jej komplikují, mohou jej dokonce znemožnit a žádají si proto teoretickou i výzkumnou reflexi. Autor práce měl již v minulosti jako ředitel hospice i jako sociální pracovník řadu zkušeností, jednak s fungováním v různých kontextech a pracovních prostředích, jednak s řízením paliativní péče a výzkumem změn. Díky těmto zkušenostem, podrobeným teoretické reflexi v rámci současného studia, rozvinul své znalosti a teoretickou citlivost v tématu proměn organizačních kultur a jejich vzájemné interakce. Význam svého výzkumu pro sociální práci vysvětluje autor sám tak, že díky nekompatibilitě hodnot sociální práce, zejména holistického přístupu k člověku, s biomedicínskou kulturou nemocničního prostředí, se ve zkoumaném prostředí nemocnic může ukázat její úloha v paliativní péči a povaha její kultury. Sociální pracovník, jako člen multidisciplinárního týmu, se může stát, ze své pozice v síti podobně smýšlejících odborníků, zprostředkovatelem mezi svou a dosud převládající nemocniční kulturou.

Příležitost výzkumně ověřit své výchozí předpoklady autor získal při implementaci rozsáhlého pilotního projektu Ministerstva zdravotnictví ČR „Podpora paliativní péče - zvýšení dostupnosti zdravotních služeb v oblasti paliativní péče v nemocnicích akutní a následné péče“, jehož cílem bylo podpořit vznik konziliárních paliativních týmů v nemocnicích. Autor navrhl a postupně dotvářel pozoruhodný třífázový výzkumný design s využitím metodologie smíšeného výzkumu, realizovaný v prostředí až dvanácti nemocnic. K dispozici tak měl bohatý datový materiál, originální rozsahem i obsahem, který podrobil solidnímu metodologickému zpracování. **Výsledkem je koncisní text, z nějž jasně vystupuje významný aplikační potenciál logicky uspořádaných a doložených poznatků, stejně jako autorova vyzrálá schopnost srozumitelného výkladu souvislostí pro vysokoškolské studenty, které již několik let učí. Vzhledem k tomu, že v projektu šlo o změnu velkého rozsahu, její výzkumné sledování přineslo řadu významných a originálních podnětů nejen pro participující obory, ale pro její plánování a řízení, budoucí úspěšnou realizaci i vyhodnocení.**

II. Kriticky pojatá charakteristika práce

Práce je strukturována standardně do dvou hlavních částí, teoretické a empirické, dále členěných do podkapitol. Členění teoretické části působí poněkud nepřehledně v tom, že téma organizační kultury se promítá do ostatních témat této části, takže bylo zřejmě obtížné text strukturovat lineárně. Najdeme zde výklad pojmu organizační kultury, jejího „měření“ a projevů ve zdravotnictví optikou výzkumů a pojetí různých autorů, a na její vliv na paliativní péči. Podrobně je vysvětlen systém paliativní péče v ČR. Za významné považuji nasvícení pojmu psychického bezpečí a jeho doloženého významu pro kulturu organizace, a dále upozornění na rozdíl mezi programovým přístupem ke změně a „sociálním hnutím“, v němž se hodnoty, aspirace a identita člověka shodují s určitou vizí a směřováním. Právě

druhý z přístupů vidí autor jako charakteristický pro zavádění paliativní péče. Z empirických prací v oblasti výzkumu komplexních změn organizační kultury, kterých není v literatuře mnoho, mohl autor částečně navázat na model vlivu organizační kultury a klimatu na výkonnost ve zdravotnictví Schneidera a Barbera z r. 2014 (obr.15).

Teoretická příprava má převážně charakter výkladu hlavních pojmů a témat, s nimiž autor poté pracuje v empirické části. Postrádám zde reflexi vlastní situovanosti autora v tématu (chybí i v empirické části) i teoretickou reflexi jeho epistemologického přístupu. Ačkoli lze z odkazů na různé autory jako je Gardiner, Aldridge nebo van Herder, příp. Shein, vytušit, že **autor těží z více epistemologických pohledů, bohužel mezi nimi přechází bez pojmenování. Toto cudné mlčení si žádá v dizertační práci explicitní reflexi, kterou bych ráda zaslechla u obhajoby práce.** Totéž platí o pojetí teorií a hodnot sociální práce-autorem používaný odkaz k holismu by stálo za to lépe vyložit a upřesnit pomocí **konkrétnějších perspektiv sociální práce**, jako jsou ekologická, systemická a další relevantní perspektivy. Musím též vytknout používání sekundární literatury namísto primárních zdrojů u vymezení hlavních používaných pojmů (organizační kultura), čehož by se měl autor při dalším psaní vyvarovat. Konečně není v teoretické části pojmenován vztah mezi pojmy organizační a institucionální kultura, ačkoli poslední je v názvu práce a první v celém jejím obsahu.

Empirická část je strukturována tak, aby čtenář mohl podrobně sledovat bohatý, v čase rozložený a vyvíjející se výzkum, členěný do tří částí smíšeného designu kval-kvan-kvan. Cíle jsou zřetelně formulovány do jednoho hlavního cíle, cituji: „**Účelem studie bylo zjistit, do jaké míry a jakým způsobem interaguje současná institucionální kultura českých nemocnic s procesem implementace paliativní péče**“ a osmi dílčích cílů. V každé části pak bylo formulováno hlavní zaměření tvorby a sběru dat směřující k hlavnímu cíli, totiž **vnímané rozdíly obou kultur, testování rozdílů mezi kulturami a ověření dopadu procesu implementace paliativní péče na nemocniční kulturu.** Autor své základní zaměření díky své důslednosti a zvědavosti při pronikání do tématu prohluboval, takže ve třetí fázi výzkumu stihl ověřit nebo vytvořit nové nástroje měření, sledující nakonec především prospěch umírajících pacientů a jejich rodin. Příkladem může být vytvoření nové škály měřící míru rozvoje obecné paliativní péče v nemocnici (ROPPN). Škála měří i postoje zdravotníků k paliativní péči v pěti dimenzích a bariéry rozvoje nespolupracujících zaměstnanců.

V empirické části je podrobně a přesně vysvětlena metodologie. Jednotlivé fáze výzkumu na sebe logicky navazují a jsou dobře vyložené a opodstatněné. Ve fázích kvantitativního výzkumu (2 a 3) byly podrobně popsány a použity často v ČR nové nástroje. Výsledky analýz jsou prezentovány velmi přehledně, důkladně, např. formou výsledného paradigmatického modelu, nebo pomocí přehledných grafů. Výsledky jsou interpretovány u každé části spolu s jejich diskusí. V závěru jsou pak společně diskutovány limity výzkumu. Empirická část vykazuje vysokou úroveň metodologického zpracování, výsledky jsou srozumitelně interpretovány a doloženy vynalézavě použitými grafy. Závěrečná doporučení důsledně vycházejí z dat a poznatků výzkumu, současně jsou interpretována s nadhledem a v celistvém chápání tématu. Limity výzkumu jsou vyloženy věcně a užitečně. Postrádám zde však diskusi etických aspektů výzkumu.

Z formálního hlediska je převážně dodržen obvyklý standard požadovaný pro dizertační práci, je využita odborná literatura v odpovídajícím rozsahu a práce převážně splňuje obvyklé formální náležitosti. Je třeba nicméně vytknout nedůsledné používání více citačních forem v seznamu použitých publikací. V textu jsou patrné občasné překlipy a porušení stylistických a gramatických zvyků, nezastiňuje to však celkově kvalitní text, jehož vysokou přidanou hodnotu vidím především v empirické části.

III. Otázky k obhajobě

1. Mohl byste laskavě zkusit reflektovat svou pozici ve výzkumu, a následně též při analýze a interpretaci dat, a vztáhnout se k těm Vámi citovaným autorům, s nimiž nejvíce souzníte v pojetí kultury organizace?
2. V sociální práci se vyvíjejí vedle sebe různé teorie sociální práce používané v metodách přímé péče, a současně různé epistemologické rámce ve výzkumu v sociální práci. Jestliže v práci zdůrazňujete holistický přístup v chápání člověka, mohl byste pojmenovat úroveň, o které mluvíte, a případně i konkrétní teorie sociální práce nebo epistemologické rámce, které podle Vás nejlépe vystihují /odpovídají Vámi vytvořeným poznatkům o přístupu paliativních týmů?

IV. Závěr

Přes některé výše uvedené připomínky předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a to zejména vysokým standardem metodologického zpracování a originalitou svého přínosu pro teorii i praxi, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěla.